

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Christelijke politiek in de gemeente

Niet alleen christelijke activiteiten zijn een verrijking van de samenleving, ook het benaderen van de samenleving vanuit een christelijk mens- en wereldbeeld biedt perspectief op een waardevolle politiek. Aandacht voor de menselijke maat hoort eigen te zijn aan christelijke politiek. De gemeente kan als eerste overheid christelijke perspectieven dicht bij mensen, in de praktijk, handen en voeten geven. De opgave voor politici die vanuit een christelijke inspiratie actief willen zijn, is om het oog te houden op de samenleving als geheel en niet vooral op groepsbelangen.

door *Jos Wienen*

De auteur is burgemeester van Katwijk (CDA).

GEMEENTEN IN NEDERLAND noemen zich graag de eerste overheid. Het klinkt belangrijk en het drukt uit dat de gemeente de overheidslaag is die het dichtst bij de burger en de belevingswereld van de burger staat. De gemeente gaat over de woon- en leefomgeving van burgers en heeft te maken met verschillende voorzieningen op lokaal niveau. Tegelijk is de gemeente een overheidslaag die heel praktisch bezig is. Wegen en openbaar groen moeten worden aangelegd en onderhouden, de straatverlichting moet branden, de riolering moet werken en er is een basisniveau van voorzieningen op het gebied van sport en cultuur. Daarnaast heeft de gemeente nogal wat taken op het gebied van sociale voorzieningen.

De praktische insteek van de gemeente roept de vraag op waar in de gemeentepolitiek het eigene van christelijke politiek te vinden is. Is gemeentepolitiek niet vooral een zaak van bestuurlijk pragmatisme? Je ziet in veel gemeenten partijen die landelijk fel tegenover elkaar staan, gemakkelijk

met elkaar samenwerken. In vergaderingen van gemeentelijke portefeuillehouders is het veel gemakkelijker de omvang van de gemeente te herkennen in de bijdrage van de sprekers dan de politieke kleur van de bestuurder.

In het verleden was het bestuur in de gemeente ingebed in een christelijke samenleving. Raadsvergaderingen begonnen en eindigden met gebed. Dat werd ook als vanzelfsprekend ervaren door bestuurders en burgers. Maar een logisch gebruik in de gekerstende samenleving werd een principieel probleem in een ontkerstende samenleving. Als velen vervreemding voelen bij een gebed, functioneert het niet meer.

Behalve dat er sprake was van inbedding in een christelijke cultuur, was in het verleden de eigen specifieke benadering van christelijke politici in de lokale politiek min of meer vanzelfsprekend. Van oudsher waren zaken als de bescherming van de belangen van het bijzonder onderwijs en het opkomen voor specifiek christelijke verenigingen en organisaties belangrijk. Dat had te maken met een visie op de samenleving. Het hoort tot het eigene van de christelijke politiek om het belang te zien van maatschappelijke organisaties waarin burgers hun eigen verantwoordelijkheid nemen, bijvoorbeeld voor het onderwijs aan hun kinderen. Maar tegelijk kwamen christelijke gemeentebestuurders zo ook op voor geestverwante organisaties. Zo werd in zekere zin de eigen achterban bediend. Er zat een zekere emancipatie in van grote bevolkingsgroepen die zich minder thuis voelden in de algemene organisaties van de liberale elite. Het opkomen voor de organisatiebelangen van een eigen zuil riep echter ook weerstand op. Er was lange tijd sprake van een soort belangenstrijd tussen christelijke en algemene organisaties in de politieke arena. De gemeente probeerde daarbij zorgvuldig in lijn met de politieke verhoudingen een evenwichtig beleid te voeren. Christelijke politieke partijen letten daarbij goed op de verdeling van subsidies en op de mogelijkheden voor christelijke organisaties om met overheidsgeld maatschappelijke taken op te pakken.

Lang hebben christelijke politici zich bijzonder pretentius gedragen.

*Als we niet uitkijken spannen
we God voor ons karretje.
Dat komt dicht bij het ijdel
gebruiken van zijn naam*

Ze wekten soms de indruk dat ze precies wisten wat God wilde en dat ze dat namens Hem naar voren brachten in het politieke debat. Dat is een gevaarlijke pretentie. Als we niet uitkijken spannen we God voor ons karretje. Dat komt dicht bij het ijdel gebruiken van Gods naam.

In deze tijd is het ook nog eens contraproductief. Voor de meerderheid is Gods wil geen argument. Dat vraagt om een andere manier van politieke participatie door christenen. Bovendien is de godsdienstige motivatie in

de samenleving in diskrediet gekomen. Ergernis over de, al dan niet vermeende, christelijke arrogantie en onbegrip voor en zorg over de invloed van de steeds grotere aantallen moslims in de samenleving, dragen eraan bij dat velen godsdienstige motivatie eerder als een probleem dan als een bijdrage aan oplossingen van maatschappelijke vragen ervaren.

CHRISTELIJKE ACTIVITEITEN

De positie van kerk en christelijk geloof in onze samenleving is enorm veranderd. Ontkerkelijking en ontzuiling hebben van christenen een minderheid gemaakt, en veel van oudsher christelijke organisaties doen weinig meer met hun identiteit. Er zijn per gemeente verschillen in de snelheid en de aard van deze processen, maar in principe vind je ze overal terug. Het is goed om tegen deze achtergrond nog eens te kijken naar christelijke gemeentepolitiek.

Heeft het christelijk geloof, het geloof in Jezus en de navolging van Jezus nog relevantie in de lokale samenleving? Daarover kan nauwelijks discussie zijn. Ook al is de kerk in veel plaatsen veel kleiner geworden, je komt de kerk en je komt christenen nog overal tegen. Het geloof wordt ook op straat uitgedragen, er zijn maatschappelijke activiteiten door christenen. Verslaafden worden opgevangen, asielzoekers worden bezocht. Christenen zijn bezig met jongeren, ze hebben een maaltijdproject, ze doen aan bezoekwerk voor ouderen. Er zijn ook nog steeds tal van organisaties die vanuit een duidelijk christelijk uitgangspunt hun activiteiten verrichten: scholen, zorginstellingen, zang- en muziekverenigingen zijn er voorbeelden van.

Een gemeente kan niet om christenen en christelijke activiteiten heen. In de kerken wordt nog steeds fundamenteel nagedacht over het menselijk leven en over de samenleving. De ontmoeting met Jezus in het evangelie is ook in onze tijd voor velen van essentiële betekenis voor hun leven. Die ontmoeting zorgt voor tal van maatschappelijke activiteiten. Christenen blijken meer vrijwilligerswerk te doen en meer te geven aan goede doelen dan niet-christenen. Dat geldt voor plaatsen met een grote christelijke presentie, zoals bijvoorbeeld Katwijk, waar ik woon, maar ook voor plaatsen waar de kerk heel klein geworden is, zoals bijvoorbeeld Amsterdam. In Katwijk zijn er christenen actief bij de opvang van en hulp aan verslaafden, bij vrijwilligerswerk voor asielzoekers. Het christelijk onderwijs is er springlevend. Je komt het geloof nog overal tegen in de samenleving. Maar als je erop gaat letten sta je er verbaasd over hoeveel christelijke projecten er ook zijn in Amsterdam. Veel projecten voor dak- en thuislozen, verslaafden en prostituees zijn nauwelijks denkbaar zonder de grote inbreng van christelijke organisaties als het Leger des Heils of Tot Heil des Volks.

Deze maatschappelijke relevantie leidt nog niet automatisch tot een

christelijke lokale politiek. Maar het geeft wel aan dat het geloof ook politiek relevant is. Het christelijk geloof helpt om een visie te vormen op de mens en de samenleving, die aanzet tot handelen en die ook helpt om een politieke overtuiging te ontwikkelen. Dat is niet vanzelf een christendemocratische overtuiging. Veel socialisten ontleen hun inspiratie voor een herverdeling van inkomen aan Bijbelse noties over opkomen voor de rechten van armen en verdrukten, terwijl ook veel liberalen hun visie op menselijke vrijheid en individuele verantwoordelijkheid terugzien in de boodschap van het evangelie. Maar het doordenken van de samenleving vanuit het christelijk geloof biedt een meerwaarde. Waar niet zozeer christelijke belangenbehartiging, maar die visie op de samenleving herkenbaar zijn in de politiek, ontstaat er een aantrekkingskracht op christenen, maar ook op veel niet-christenen.

SAMENLEVINGSVISIE

Christelijke politiek op lokaal niveau moet zich op de een of andere manier verhouden tot de plaatselijke christelijke gemeenschappen en initiatieven. Het kan niet anders of er is sprake van een bepaalde verwantschap en verbondenheid. Wanneer dat niet het geval is, ontstaat er vanzelf een geloofwaardigheids crisis. Als een partij op de een of andere manier een link legt met het christen-zijn en het christelijk geloof, maar geen inhoudelijke verbondenheid heeft met de christelijke geloofsgemeenschappen, dreigt niet alleen een wegvallen van draagvlak, maar ook een wegvallen van geloofwaardigheid. De christendemocratische politieke overtuiging is ontleend aan het evangelie. De kracht van de politieke filosofie van de christendemocratie is de voortgaande confrontatie van wat het evangelie zegt over Gods bedoelingen met mensen met de maatschappelijke werkelijkheid.

Christelijke politiek heeft haar eigen visie op de samenleving. Die visie wil de samenleving recht doen in haar eigen verantwoordelijkheden en relateert de taak en mogelijkheden van de overheid. De overheid heeft een wezenlijke taak, is zelfs Gods dienaar om de burgers te beschermen en de samenleving te ordenen, maar vanuit het christelijke denken wordt beseft dat de overheid de eigen verantwoordelijkheid van mensen heeft te respecteren. Dit kernpunt van de christendemocratie, de gespreide verantwoordelijkheid, staat recht overeind. Dat is in de praktijk van het lokaal bestuur lang niet altijd gemakkelijk. Sterke organisaties van burgers gaan niet altijd de kant op die het gemeentebestuur graag ziet. Maar steeds vaker zien ook andere politieke stromingen dat hier mogelijkheden liggen om als overheid te erkennen dat je sommige dingen niet zelf kunt organiseren en dat het goed is dat mensen zelf verantwoordelijkheid nemen.

Maakt het in de praktijk van het gemeentebestuur nu verschil of christenen georganiseerd actief zijn in die politiek? Bij diverse onderwerpen merk je het niet direct. Maar soms vallen de verschillen toch op. In mijn gemeente, waar christelijke politieke partijen een meerderheid hebben in de gemeenteraad, gebeurt het niet zo vaak dat de scheidslijn in politieke discussie en besluitvorming precies langs die lijn loopt van christelijke uitgangspunten. De keer die mij het meest bijstaat was de besluitvorming over de komst van een asielzoekerscentrum. Een deel van de bevolking had zich heel emotioneel verzet tegen de komst ervan. Bij de stemming stemden uiteindelijk de niet-christelijke partijen allemaal tegen (inclusief de PvdA) en de christelijke partijen allemaal voor. Terwijl iedereen zich als volksvertegenwoordiger betrokken voelde bij de emoties van inwoners, vonden de christelijke politieke partijen dat ze hier niet terug konden komen op hun eigen principes. Een ander voorbeeld is dat je bij de niet-christelijke partijen soms een gezamenlijke afkeer tegenkomt van regelingen die men ervaart als blijken van christelijke dominantie. Zo keren zij zich keer op keer tegen vrij parkeren op zondag. Ook op zondag moet er betaald worden. De discussie lijkt een zeker symboolkarakter te hebben.

ONDERWERPEN

Ik benoem enkele onderwerpen waar de directe relevantie van de christelijke uitgangspunten in de lokale politiek herkenbaar is. Waardering van geloof en godsdienst leidt ertoe dat een gemeente zich positief opstelt tegenover de behoefte van een godsdienstige gemeenschap om eigen plaatsen van samenkomst te hebben. Dat is in de eerste plaats hun eigen verantwoordelijkheid, maar waar de overheid het belang ervan ziet kan veel actiever meegedacht worden over de mogelijkheden. Ook hulp bij de zorg voor dure monumentale kerken, die een belangrijke functie hebben in beeld en identiteit van een plaats, hoort daarbij.

Een christelijke inbreng is ook herkenbaar in de zorg voor de doden. Het is niet alleen een plicht om de dode lichamen een plek te geven, maar ook om ruimte te geven aan emotie en verdriet en aan hoop en verwachting. Niet het zo snel mogelijk ruimen van graven, maar zorgvuldigheid en respect moeten het uitgangspunt zijn, evenals het zoeken van ruimte voor mensen om hun doden te kunnen bezorgen overeenkomstig hun eigen godsdienstige overtuiging.

Het christelijk geloof heeft aandacht voor de gebrokenheid van het menselijk bestaan. Daarbij kun je de mens zien als slachtoffer, maar ook als dader. Enerzijds betekent dat dat je je niet te veel illusies maakt. De overheid moet rekening houden met kwade neigingen. Daar past een strenge

overheid bij, die normen hanteert en handhaaft. Normen en waarden horen bij kenmerkende aandachtspunten van de christelijke politiek. Tegelijk is een van de meest revolutionaire elementen in leven, dood en opstanding van Jezus de omgang met de menselijke schuld. Enerzijds worden mensen vanuit een radicaal evangelisch perspectief opgeroepen tot een heilig leven, anderzijds krijgen mensen die falen genade en nieuwe kansen. Dat perspectief van confronteren, vergeven en opnieuw normeren kan de overheid niet van de kerk overnemen. Maar de overheid kan wel ruimte scheppen voor een nieuw begin van mensen. Juridisch heeft iemand die straf heeft ondergaan een faire nieuwe kans. Sociaal moet dat wel handen en voeten krijgen: een sociaal stelsel moet mensen de kans geven een nieuwe start te maken. Juist gemeenten kunnen in programma's voor terugkerende gevangenen, verslaafden en dak- en thuislozen veel betekenen. Tegelijk stuiten zij hier op de grenzen van het overheidshandelen. Het faciliteren van maatschappelijke initiatieven is dan de moeite waard. Gemeenten hebben er een groot belang bij christelijke initiatieven op dit terrein de ruimte te geven.

De aandacht voor de menselijke verantwoordelijkheid en de menselijke vrijheid maakt dat een overheid rekening houdt met de diepste overtuiging van mensen. Hoe goed bedoeld ook, het is gevaarlijk als de overheid haar opvattingen of de opvattingen van de meerderheid dwingend oplegt aan anderen. Het respecteren van het eigen geweten van mensen maakt een overheid niet zwakker, maar sterker. Het aangaan van de strijd met de diepste overtuiging van mensen brengt een samenleving in problemen. Christelijke politiek heeft overigens in het verleden soms ook te gemakke-

Het respecteren van het eigen geweten van mensen maakt een overheid niet zwakker, maar sterker

lijk eigen opvattingen aan anderen opgelegd. Nu christenen een minderheid zijn geworden worden ze daar soms pijnlijk aan herinnerd. Toch was er ook in het verleden vaak de bereidheid rekening te houden met gewetensbezwaren van mensen en werden er praktische oplossin-

gen gevonden. Het is goed als dat ook nu gebeurt.

Waardering voor maatschappelijke initiatieven is belangrijk. Vrijwilligerswerk draagt enorm bij aan de samenleving. Daarbij gaat het zeker niet alleen of voornamelijk om christelijke clubs en organisaties, maar evenzeer om de sportvereniging of een schildersclub. Het is voor gemeenten een voortdurende uitdaging om enerzijds activiteiten in de samenleving te stimuleren en faciliteren en anderzijds wel de verantwoordelijkheden ook echt in de samenleving te leggen. Een overheid die het allemaal voor de mensen organiseert of laat organiseren loopt vast in de kosten en de bu-

reaucratie. Bovendien stuit zo'n overheid op de paradox dat als je de taken van mensen overneemt je ze ook hun verantwoordelijkheid afneemt. Dat geldt ook voor de zorg. Een overheid die huishoudelijke zorg gaat organiseren voor oudere mensen, moet er niet vreemd van opkijken dat de vanzelfsprekendheid van hulp door de sociale omgeving en familie afneemt. Gemeenten kunnen hier in de wijze waarop zij landelijke regelingen oppakken en uitvoeren verschil maken. Een christelijke visie op mens en samenleving blijkt dan ook heel praktisch te zijn.

De aandacht voor de menselijke maat hoort bij de eigen insteek van christelijke politiek. De mens als verantwoordelijk wezen moet ook daadwerkelijk aangesproken kunnen worden. Het is goed als er een organisatieschaal is die dat mogelijk maakt. Of het nu gaat om scholen of instellingen, het is van belang dat in het organisatie-model niet alleen efficiency in financiële zin leidend is, maar dat er ook gekeken wordt naar de menselijke maat. Er is aandacht nodig voor menselijk samenleven en samenwerken. De overheid kan dat niet leveren, maar kan er wel rekening mee houden en er ruimte aan bieden. Bescherming van een gemeenschappelijk ritme door het bieden van gemeenschappelijke rusttijden en rustdagen stimuleert het gemeenschapsleven. Het eigen karakter van het weekend maakt het voor iedereen duidelijk dat mensen hier ook behoefte aan hebben. Het is verstandig om de zondag als rustdag en kern van een vrij weekend te beschermen. Het stimuleert een tijdsbesteding die maatschappelijk van grote waarde is: familiebezoek, wandelen, samen bewegen en sporten en niet te vergeten ook kerkbezoek. Voor veel middenstanders is een gemeente die de winkels op zondag gesloten houdt een zegen. Een gemeente kan het lidmaatschap van verenigingen stimuleren. Maatschappelijke stages van scholieren helpen hen om oog te krijgen voor de waarde van zorg, maatschappelijke activiteiten en vrijwilligerswerk. In de ruimtelijke ordening is het de moeite waard om letterlijk ruimte te scheppen waarin generaties hun zorg en verantwoordelijkheid voor elkaar beter kunnen vormgeven.

Niet alleen christelijke activiteiten zijn een verrijking van de samenleving, maar ook het benaderen van de samenleving vanuit een christelijk mens- en wereldbeeld biedt perspectieven. De gemeente als eerste overheid kan de perspectieven dicht bij mensen in de praktijk handen en voeten geven. De opgave voor mensen die vanuit een christelijke inspiratie politiek actief willen zijn, is om het oog te houden op de samenleving als geheel en niet vooral op groepsbelangen. Waar dat gebeurt is politiek vanuit een christendemocratisch perspectief waardevol en zelfs aantrekkelijk voor brede lagen van de samenleving.